

آقای فهیم‌الملک تقاضای ارجاع بکمیسیون کردند و بعد هم لایحه راجع بیوست بره است .  
(بعضی‌ها اظهار نمودند روز جلسه را معین نفرمودید)

**نایب رئیس** - روز سه شنبه سه ساعت نیم قبل از ظهر .  
(مجلس نیم ساعت بعد از ظهر ختم شد)  
مؤمن‌الملک

**جلسه ۱۰۶**

**صورت مشروح مجلس عصر یوم شنبه بیست و هفتم برج جوزا ۱۳۰۱ مطابق بیستم ۱۳۴۰ مجلس نیم ساعت بغروب بر ریاست آقای مؤتمن‌الملک تشکیل گردید**

**رئیس** - صورت مجلس صبح چون هنوز تهیه نشده با صورت مجلس عصر هر دو روز سه شنبه قرائت خواهد شد .

دستور این جلسه هم چون فراموش شده است قبلاً اعلام شود اگر آقایان موافق باشند دو فقره مطلب که از کمیسیون رسیده و حاضر است جز دستور امروز شود . یکی لایحه راجع بطواحين که مدتی است طبع و توزیع شده دیگر لایحه است که از کمیسیون مبتکرات رسیده و راجع بعدم قبول شغل از طرف آقایان نمایندگان می باشد سه فقره راپورت هم است شعبات یکی راجع بنمایند بلوچستان و دو فقره دیگر راجع بنمایندگان تبریز رسیده است قرائت می شود آقای آقاسید یعقوب احضار برای قرائت راپورت

آقای آقا سید یعقوب راپورت کمیسیون تحقیق انتخابات را راجع بنمایند کی آقای دکتر رفیع خان مضمون ذیل قرائت نمودند کمیسیون انتخابات آذربایجان در تشکیل راپورت های سابق خود راجع بنمایند کی آقای دکتر رفیع خان نماینده محترم تبریز و حوزة های تابعه چنین اظهار عقیده می نماید مطابق مرسله وزارت جلیله خارجه و تلگراف خود آقای دکتر رفیع خان که قبول نمایندگی را نموده اند چون در صلاحیت ایشان ایرادی نبود و جریان انتخابات آنجا بهمان ترتیبی است که در راپورت های سابق بعرض مجلس رسیده اعضاء کمیسیون با اتفاق نمایندگی ایشان را تصدیق می نمایند .

**رئیس** - نسبت باین راپورت مخالفی هست یا خیر؟

(اظهاری نشد)  
رای می گیریم بنمایندگی آقای دکتر رفیع خان از تبریز آقایانی که نمایندگی ایشان را تصویب می کنند قیام فرمایند .

(اغلب قیام نمودند)  
**رئیس** - تصویب شد  
راپورت راجع بنمایندگی آقای ناظم‌الدوله را نیز آقای آقاسید یعقوب مضمون ذیل قرائت نمودند

کمیسیون انتخابات آذربایجان در تکمیل راپورت راپورت های سابق خود راجع بصلاحیت نمایندگی آقای ناظم‌الدوله نماینده محترم تبریز و حوزة های تابعه چنین اظهار عقیده می نماید مطابق مرسله وزارت جلیله خارجه و تلگراف خود آقای ناظم‌الدوله که قبول نمایندگی را نموده اند چون در صلاحیت ایشان ایرادی نبود لذا با اتفاق نظر بر راپورت های سابق نمایندگی ایشان را تصدیق می نماید و جریان انتخابات آنجا بهمان ترتیبی است که در راپورت های گذشته بعرض مجلس مقدس رسیده .

**رئیس** - آقای محمد هاشم میرزا نسبت باین راپورت اعتراضی دارید  
**محمد هاشم میرزا** - خبر راجع بمسئله قبول کار از طرف نمایندگان عرض داشتم .

**رئیس** - نسبت بنمایندگی ناظم‌الدوله مخالفی نیست .  
(اظهار مخالفتی نشد)

رای می گیریم آقایانی که نمایندگی آقای ناظم‌الدوله را تصویب می کنند قیام فرمایند .

(اغلب نمایندگان قیام نمودند)

**رئیس** - تصویب شد - آقای سهام السلطان (احضار برای قرائت راپورت .

آقای سهام السلطان راپورت شعبه اول راجع بنمایندگی میرزا سید حسن خان از بلوچستان را بطریق ذیل قرائت نمودند شعبه اول بدوسیه انتخابات نماینده بلوچستان رسیدگی نموده در تاریخ دوم جمادی الثانیه انجمن نظار در قرح با حضور نماینده ایالت کرمان تشکیل و اعلان انتخابات منتشر واز ( ۵۷۰ ) نفره دو تقسیم و اخذ آراء گردیده آقای آقا میرزا سید حسن خان به ( ۵۷۰ ) رای انتخاب شده اند شعبه اول صعبت انتخابات ایشان را به اتفاق آراء تصدیق و راپورت آن بعرض میرسد .

**رئیس** - نسبت باین راپورت مخالفی هست .

گفته شد خیر  
**رئیس** - رای می گیریم بنمایندگی آقای آقا میرزا سید حسن خان از بلوچستان آقایانی که تصویب می کنند قیام فرمایند .  
(اغلب قیام نمودند)

**رئیس** - تصویب شد . طرح قانونی پیشنهاد جمعی از آقایان راجع بعرومیت نمایندگان از مشاغل دولتی که چندی قبل بکمیسیون مبتکرات رجوع شده بود حالیه راپورتنی از طرف کمیسیون رسیده و آن طرح را قابل توجه دانسته است حالا باید

قابل توجه بودنش مذاکره بشود و اگر قابل توجه شد مراجعه می شود بکمیسیون که معین خواهد فرمود .

آقای منتصر‌الملک طرح مزبور را که عبارت از دو ماده ذیل بود قرائت نمودند .

۱ - هر کس بنمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب شود و قبوم نمایندگی در تمام مدت دوره تقنینیه ولو از نمایندگی استعفا دهند نمی تواند هیچ يك از مشاغل موظف دولتی و عمومی را عهده دار شود .

۲ - مفاد ماده فوق شامل نمایندگان دوره حاضر نیز می باشد

**رئیس آقای محمد هاشم میرزا** (اجازه)

محمد هاشم میرزا - اگر چه بنده خیلی میل داشتم ادله موافقین و پیشنهاد کنندگان را در این باب شنیده و بمذاکرات مخالفت نمایم ولی چون قبلاً اجازه خواسته بودم و در نظامنامه هم قید می کنند که موافق و مخالف یکی بعد از دیگری باید حرف بزنند . لهذا بنده عرض می کنم نهی دائم و کالت چه تقصیر کرده است که اگر و کالت ملت را قبول نمود باید از سایر کارها محروم باشد . خصوصاً این که قید شده است در صورتی که استعفاء دهند نمی تواند کار دیگری قبول نمایند . بنده این پیشنهاد را برخلاف اصول آزادی می دانم زیرا اگر کسی وکیل شد و بجهتی نخواست تا آخر دوره وکیل باشد یا آنکه دیداز عهده وظایف و کالت بر نمی آید یا اینکه حقوق و کالتی زندگانی او را تامین نکرد و استعفا داد در این صورت چه باید آزادی دوساله اش از دستش برود مگر کسی که وکیل می شود خودش را فروخته است؟ مگر عبود عیب است که اگر استعفاء بکنند نباید کار دیگری قبول کنند در مملکت ما چون مشروطیت سابقه نداشته اشخاص مبرز زیادی را برای وکالت تهیه نکرده چنانچه ملاحظه میفرمائید در همین چهار دوره اشخاصی مانند آقای مشیرالدوله طرف توجه ملت بوده اند و ملت با تقاضاهای شدید ایشان را بنمایندگی انتخاب کرده و بعد وجودشان برای ریاست و وزرائی و وزارت لازم می شود و همانطور که باشد احتیاج ایشان را بوکالت انتخاب کرده اند نظر بهمان احتیاجات و احساسات وجود ایشان را برای ریاست و وزرائی لازم می شمرند و بوزارت انتخاب می شوند و این لایحه بکلی این باب را مسدود می نماید و بعد ها یا باید اشخاص لاین را بوکالت انتخاب نمود و یا در صورتی که انتخاب شوند در مدت دوسال از وجود آنها استفاده دیگری می کنیم . علاوه در هر يك از ادارات مجلس از ۱۳۶ نفر نمایندگان ده نفر بیشتر آنهم در مواقع لازمه بکار دیگری

اشتغال نمی نمایند اینطور نیست که فی الفور هر کسی وکیل شد وزیر بشود و اینقدر عده و کلاء کم شود که مجلس در سرش ماه از اکثریت بقتد و در این چند دوره هر وقت احتیاج و ادار کرد که چند نفر از مجلس خارج شوند ملاحظه شده است که مجلس از اشخاص برجسته خالی مانده و در يك اشکالاتی که پیش می آید از آنها یاد آوری می شود . بنا بر این بعقیده بنده اساس این پیشنهاد منطقی نیست و بنیاست و کالت را لکه فرض نمود که بنامان هر کس چسبید گفت کار دیگری نمی تواند قبول نماید شاید که تصور شود از هر دوره سه چهار نفر و کالت را نزدیکان وزارت قرار دهند ولی برای حفظ مصالح کل مملکت قبول شرقیلیل نسبت بنفع کثیر از اصول مسلمة دنیاست و برای خاطر پنج شش نفر نمی شود بیکجماعت (۱۳۶) نفری را از یکجکحق محروم نمود و این مفاسدی که بنظر آقایان میرسد نسبت بمصالحش خیلی جزئی است و در اغلب ممالک دنیا که یکی از آنها انگلیس باشد که از مشروطیت از ما خیلی اقدم است و حتی با حفظ صندلی و کالت بمقام وزارت میرسد و وقتی از وزارت معزول شد دومرتبه باز در صندلی و کالت قرار می گیرد حالا قانون اساسی ما خیلی تند رفته است که می گوید هر وکیل که وزیر شد از وکالت باید استعفاء بدهد بنا بر این بنده برای موافقت با این پیشنهاد منطقی ندیدم و خوب است آقایان موافقین نظریات خودشان را بفرمایند تا بنده هم اجازه خواسته و جواب عرض نمایم

**رئیس** - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

**آقاسید یعقوب** - حضرت والا شاهزاده محمد هاشم میرزا در بیانات خود يك خطا بانی دارند که می خواهند آنها را بجای برهانیات بیان کنند ولی بنده گمان نمی کنم آن خطا بانیات اینقدرها بتواند با برهان مقاومت نمایند ولی يك مفاهیم کلی بیان می فرمایند که اینها بر خلاف ترتیبات آزادی و حکومت ملی و غیره و غیره می باشد آنها وقتی مصداق خارجی پیدا کنند صحیح است لیکن هیچ کدام مصداق خارجی ندارد و همان صورت وهمیه است ما باید منافع مملکت را بر تمام اینها مقدم بداریم و باید ناظر بحفظ منافع مملکت باشیم مگر در مجلس شورای ملی نیستیم و خبر نداریم که از طرف منتظر الوزرا چه عملیاتی نسبت به کابینه ها می شود که هرروزه دولت ها دچار زحمت می شوند بنده يك نفر وکیل هستم که هیچ وقت وزیر نخواهم شد و در این خیال هم نیستم زیرا لباس و عبا می من هم بن اجازه نمی دهد لیکن اساساً عرض می کنم ما باید امنیت مملکت و محفوظ بودن سعادت و راحتی مردم را بر هر چیز مقدم بداریم چنانکه در

همینجا آن اشخاصی که از اشخاص برجسته مملکت بودند اظهار می کردند که در موقع حفظ مملکت و سعادت و ترقی ملت تمام قوانین باید زیر بار گذارند و در صورت لزوم عملیاتی که از انتخابات می شود و حرص و طمع هائی که در راه و کالت می شود از برای کالت و فحش شنیدن از روزنامهجات است بلکه برای نیل به مقام وزارت می باشد اگر ما این پیشنهاد را قبول کردیم از يك قسمت عمده از دسیسه هائی که در اطراف انتخابات می شود و بلای میرمی شده است جلوگیری نموده ایم نظر بنده فقط حفظ منافع و مصالح مملکت است

**محمد هاشم میرزا** - نظر همه همین است

**آقا سید یعقوب** - اثبات شمی ماعدا نمی کند امیدوارم همه شما ها بمراتب بیشتر از بنده این منظور را داشته باشید دیگر از منافی که قبول این پیشنهاد دارد همان استقرار دولت ها و جلوگیری از دسیسه هائی است که در سقوط آنها میشود زیرا همینکه از دسیسه هائی که در امر انتخابات برای نیل به مقام وزارت می شود جلوگیری شده بالطبع اشخاصی که در مجلس هستند چون بخیال وزارت نیستند البته از این ترتیبات جلوگیری خواهد شد

بنده چون خودم در مجلس هستم باید عیب خودمان را بگویم اگر عقاید آقایان با عقاید صادق بنده همراهی نمود آقایان موافقت و همت نموده بقول آقای ملک الشعراء عالیجناب فرموده عبارت شاهزاده محمد هاشم میرزا را بگوش نیارورده برای دادند در این مسئله که هر روز ایرادات گوناگون برای کابینه تراشیده و وزراء را در تحت استیضاح و سؤال بکشند و امیال خود را بطرزهای مختلف جلوه داده و کابینه را مجبور بسقوط نمایند جلوگیری شده و به بصران های بی در پی خاتمه خواهند داد و بالطبع از نتیجه بصران که اغتشاشات و لایات و ناامنی طرق و شوارع باشد مانع خواهیم شد

اگر این پیشنهاد را ما برای سعادت مملکت تصویب کنیم مقام و کالت عالی مرتبه میشود و هم کابینه های مملکت با دوام خواهد بود چه شده است که ما باید هر روز يك کابینه را مثل پیراهن عوض نماییم

**محمد هاشم میرزا** - تصویب مجلس نیست

**آقا سید یعقوب** - تمام شد حضرت والا! بلی بنده نمی خواهم عرض کنم که حتماً منتظر الوزراها باعث سقوط کابینه ها هستند اما این مسئله را بنده از معدت می دانم وقتی معدت جمع شدند علت تأیید پیدا میشود. تمام قوانین ارضی ( غیر از قانون

آسمانی) قابل تغییر است تمام قوانین برای سعادت ملت و جامعه بشر وضع می شود هر کجا يك ماده قانون برخلاف منافع و سعادت جمعیت باشد ابتدا او را نمی شود قانون تصور کرد و باید آن ماده یا بامال شده از بین برود منافع بشر مقدم بر آن هر کبی است که روی کاغذ آورده اند بعقیده بنده با مشروطیت نزج نگرفته و از حیث آزادی برومند نشود ما باید این قانون را بگذرانیم ما دوسه دوره بگذرد و انتظار وزارت از دماغ و کلا بیرون برود تا متصل اسباب سقوط کابینه ها نشوند البته بعد از اینکه قانون در مملکت بسط پیدا نمود و اجرای آن جزو طبیعت ثانوی و اخلاق ما باشد آنوقت ممکن است تمام وزراء بلکه تمام مامورین دولت را از مجلس انتخاب نمایند این است نظریات بنده و لهذا با این پیشنهاد موافقم

**رئیس** - آقای اقبال السلطان (اجازه) **اقبال السلطان** - متأسفانه موافقت و مخالفت آقایان از باب عامه در این موضوع مورد سوءظن نیست در صورتی که مخالفت امثال بنده شاید اسباب سوءظن شود ولیکن مقدماً برای اینکه رفع سوءظن از آقایان بشود در همین مقام مقدس بشارت و وجدان خودم قسم یاد میکنم که باین عقیده کالت قبول نکرده ام که بیایم در مجلس وزارت یا شغل دیگری را قبول نمایم و تا آخرین ساعت که پارلمان مفتوح باشد اگر صریحاً داشته خدمت آقایان خواهم بود با تمام این مقدمات پیشنهادی را که آقایان نموده اند مخالف با اصل ۳۲ قانون اساسی میدانم برای اینکه مفهوم اصل ۳۲ این است که اگر وکیل اشزق کالت استعفا بدهد می تواند خدمت دیگری را از قبیل وزارت و غیره قبول نماید بنا بر این این پیشنهاد مخالف این اصل بوده و علاوه با مرام دکر اساسی هم مخالفت دارد و همین جهت آقایانی که این پیشنهاد خواهد بود آقای آقا سید یعقوب فرمایشاتی فرمودند که اگر بخوام هر يك از آنها را جواب عرض کنم تمام اعتراضات بشود و کاندیدشان متوجه خواهد شد لهذا از آنها صرف نظر میکنم دلیل کل آقایان برای قبول این پیشنهاد این است که اشخاصی که می خواهند وکیل شوند فقط قصدشان نیل به مقام وزارت است بنده عرض می کنم بر فرض هم که چنین خیالی داشته باشند ضرر بجائی نمی رسد البته بعد از کالت وزارت هم می توان نمود چنانچه الحمد لله دوفتر از آقایان و کلا هم در این کابینه وزیر شده اند در صورتی که بنده می بینم اشخاصی هم که مقام ریاست وزرائی را دارند یا وزارت دارند مایلند وکیل شوند پس معلوم می شود آقایانی که برای احراز مقام و کالت تهریکات می کنند مقصودشان داخل شدن در خدمت ملی است و مخصوصاً از خدمت دولت صرف نظر نمی کنند برای اینکه بخدمات ملی اشتغال جویند چنانچه مادیده ام خیلی از آقایان که همه قسم اسباب وزارت و ریاست وزراء برایشان فراهم بوده و پرو پا کانه ها کرده اند تا وکیل شوند فقط برای اینکه مدتی هم برای ملت خدماتی نمایند

**رئیس** - آقای حاج میرزا مرتضی (اجازه)

**حاج میرزا مرتضی** - بدیهی است و کالت يك نردبانی است برای نیل به مقام وزارت و اگر چنانچه این قانون انشاء الله از مجلس بگذرد دواعی برای وزارت خیلی کم می شود و این انتریکاتی که در اطراف مملکت برای تعیین وکیل میشود از بین می رود و بالطبع و کالت ما با يك طرز ساده انجام خواهد گرفت علاوه باین ترتیب که هر روز آقایان برای وزارت یا شغل دیگری استعفا میکنند دولت يك مبلغ زیادی ضرر ریاستی برای تجدید انتخاب متحمل شود اگر این قانون وضع شود بکلی از اینکار جلوگیری می کند و اسباب ضرر فوق العاده برای مملکت نمی شود همان طور که آقای آقا سید یعقوب فرمودند برای تعیین کابینه وزراء هم بعد از این دچار اشکالات نخواهیم شد و تعیین وزرا کاملاً با نظریات خود رئیس دولت خواهد بود و کابینه ها هم هر روز متزلزل خواهد بود و اما اینکه فرمودند این پیشنهاد با اصل ۳۲ قانون اساسی مخالف است بنده عرض می کنم اینطور نیست زیرا مقصود از اصل ۳۲ این است که اگر وکیل بپای مقام وزارت رسیده باید از شغل و کالت استعفا دهد و دیگر بعد از استعفا از وزارت نمی تواند دوباره مقام و کالت را اشغال کند مگر بتجدید

**نصرت الدوله** - بلی

**رئیس** - بفرمائید

**نصرت الدوله** - بعقیده بنده در اظهارات مخالفت با موافقت با يك طرح همیشه بایستی دو نظریه را دارا بود یکی

قسمت اصولی آن امر دیگری قسمت عملی و مقتضیات فعلی و مملکتی اگر نقطه نظر قسمت اصولی تنها بود البته بنده هم با این قانون مخالف بودم زیرا احساس حکومت شوروی در جاهائیکه بجزیره رسیده و عمل کرده اند نه تنها این است که وکیل از وزارت محروم نیست بلکه وقتی هم که وزیر است باید مقام و کالت او محفوظ باشد در صورتیکه از وزارت مستعفی شد دومرتبه در کرسی و کالت خود قرار میگیرد پس از نقطه نظر اصولی این رویه با اساس حکومت شوروی مناسب تر است ولی موافقت بنده با این لایحه برای این است که کلاً شغل دیگری را قبول نمایم و تا آخرین ساعت که پارلمان مفتوح باشد اگر صریحاً داشته خدمت آقایان خواهم بود با تمام این مقدمات پیشنهادی را که آقایان نموده اند مخالف با اصل ۳۲ قانون اساسی میدانم برای اینکه مفهوم اصل ۳۲ این است که اگر وکیل اشزق کالت استعفا بدهد می تواند خدمت دیگری را از قبیل وزارت و غیره قبول نماید بنا بر این این پیشنهاد مخالف این اصل بوده و علاوه با مرام دکر اساسی هم مخالفت دارد و همین جهت آقایانی که این پیشنهاد خواهد بود آقای آقا سید یعقوب فرمایشاتی فرمودند که اگر بخوام هر يك از آنها را جواب عرض کنم تمام اعتراضات بشود و کاندیدشان متوجه خواهد شد لهذا از آنها صرف نظر میکنم دلیل کل آقایان برای قبول این پیشنهاد این است که اشخاصی که می خواهند وکیل شوند فقط قصدشان نیل به مقام وزارت است بنده عرض می کنم بر فرض هم که چنین خیالی داشته باشند ضرر بجائی نمی رسد البته بعد از کالت وزارت هم می توان نمود چنانچه الحمد لله دوفتر از آقایان و کلا هم در این کابینه وزیر شده اند در صورتی که بنده می بینم اشخاصی هم که مقام ریاست وزرائی را دارند یا وزارت دارند مایلند وکیل شوند پس معلوم می شود آقایانی که برای احراز مقام و کالت تهریکات می کنند مقصودشان داخل شدن در خدمت ملی است و مخصوصاً از خدمت دولت صرف نظر نمی کنند برای اینکه بخدمات ملی اشتغال جویند چنانچه مادیده ام خیلی از آقایان که همه قسم اسباب وزارت و ریاست وزراء برایشان فراهم بوده و پرو پا کانه ها کرده اند تا وکیل شوند فقط برای اینکه مدتی هم برای ملت خدماتی نمایند

قسمت اصولی آن امر دیگری قسمت عملی و مقتضیات فعلی و مملکتی اگر نقطه نظر قسمت اصولی تنها بود البته بنده هم با این قانون مخالف بودم زیرا احساس حکومت شوروی در جاهائیکه بجزیره رسیده و عمل کرده اند نه تنها این است که وکیل از وزارت محروم نیست بلکه وقتی هم که وزیر است باید مقام و کالت او محفوظ باشد در صورتیکه از وزارت مستعفی شد دومرتبه در کرسی و کالت خود قرار میگیرد پس از نقطه نظر اصولی این رویه با اساس حکومت شوروی مناسب تر است ولی موافقت بنده با این لایحه برای این است که کلاً شغل دیگری را قبول نمایم و تا آخرین ساعت که پارلمان مفتوح باشد اگر صریحاً داشته خدمت آقایان خواهم بود با تمام این مقدمات پیشنهادی را که آقایان نموده اند مخالف با اصل ۳۲ قانون اساسی میدانم برای اینکه مفهوم اصل ۳۲ این است که اگر وکیل اشزق کالت استعفا بدهد می تواند خدمت دیگری را از قبیل وزارت و غیره قبول نماید بنا بر این این پیشنهاد مخالف این اصل بوده و علاوه با مرام دکر اساسی هم مخالفت دارد و همین جهت آقایانی که این پیشنهاد خواهد بود آقای آقا سید یعقوب فرمایشاتی فرمودند که اگر بخوام هر يك از آنها را جواب عرض کنم تمام اعتراضات بشود و کاندیدشان متوجه خواهد شد لهذا از آنها صرف نظر میکنم دلیل کل آقایان برای قبول این پیشنهاد این است که اشخاصی که می خواهند وکیل شوند فقط قصدشان نیل به مقام وزارت است بنده عرض می کنم بر فرض هم که چنین خیالی داشته باشند ضرر بجائی نمی رسد البته بعد از کالت وزارت هم می توان نمود چنانچه الحمد لله دوفتر از آقایان و کلا هم در این کابینه وزیر شده اند در صورتی که بنده می بینم اشخاصی هم که مقام ریاست وزرائی را دارند یا وزارت دارند مایلند وکیل شوند پس معلوم می شود آقایانی که برای احراز مقام و کالت تهریکات می کنند مقصودشان داخل شدن در خدمت ملی است و مخصوصاً از خدمت دولت صرف نظر نمی کنند برای اینکه بخدمات ملی اشتغال جویند چنانچه مادیده ام خیلی از آقایان که همه قسم اسباب وزارت و ریاست وزراء برایشان فراهم بوده و پرو پا کانه ها کرده اند تا وکیل شوند فقط برای اینکه مدتی هم برای ملت خدماتی نمایند

**رئیس** - آقای حاج میرزا مرتضی (اجازه)

**حاج میرزا مرتضی** - بدیهی است و کالت يك نردبانی است برای نیل به مقام وزارت و اگر چنانچه این قانون انشاء الله از مجلس بگذرد دواعی برای وزارت خیلی کم می شود و این انتریکاتی که در اطراف مملکت برای تعیین وکیل میشود از بین می رود و بالطبع و کالت ما با يك طرز ساده انجام خواهد گرفت علاوه باین ترتیب که هر روز آقایان برای وزارت یا شغل دیگری استعفا میکنند دولت يك مبلغ زیادی ضرر ریاستی برای تجدید انتخاب متحمل شود اگر این قانون وضع شود بکلی از اینکار جلوگیری می کند و اسباب ضرر فوق العاده برای مملکت نمی شود همان طور که آقای آقا سید یعقوب فرمودند برای تعیین کابینه وزراء هم بعد از این دچار اشکالات نخواهیم شد و تعیین وزرا کاملاً با نظریات خود رئیس دولت خواهد بود و کابینه ها هم هر روز متزلزل خواهد بود و اما اینکه فرمودند این پیشنهاد با اصل ۳۲ قانون اساسی مخالف است بنده عرض می کنم اینطور نیست زیرا مقصود از اصل ۳۲ این است که اگر وکیل بپای مقام وزارت رسیده باید از شغل و کالت استعفا دهد و دیگر بعد از استعفا از وزارت نمی تواند دوباره مقام و کالت را اشغال کند مگر بتجدید

**نصرت الدوله** - بلی

**رئیس** - بفرمائید

**نصرت الدوله** - بعقیده بنده در اظهارات مخالفت با موافقت با يك طرح همیشه بایستی دو نظریه را دارا بود یکی

قسمت اصولی آن امر دیگری قسمت عملی و مقتضیات فعلی و مملکتی اگر نقطه نظر قسمت اصولی تنها بود البته بنده هم با این قانون مخالف بودم زیرا احساس حکومت شوروی در جاهائیکه بجزیره رسیده و عمل کرده اند نه تنها این است که وکیل از وزارت محروم نیست بلکه وقتی هم که وزیر است باید مقام و کالت او محفوظ باشد در صورتیکه از وزارت مستعفی شد دومرتبه در کرسی و کالت خود قرار میگیرد پس از نقطه نظر اصولی این رویه با اساس حکومت شوروی مناسب تر است ولی موافقت بنده با این لایحه برای این است که کلاً شغل دیگری را قبول نمایم و تا آخرین ساعت که پارلمان مفتوح باشد اگر صریحاً داشته خدمت آقایان خواهم بود با تمام این مقدمات پیشنهادی را که آقایان نموده اند مخالف با اصل ۳۲ قانون اساسی میدانم برای اینکه مفهوم اصل ۳۲ این است که اگر وکیل اشزق کالت استعفا بدهد می تواند خدمت دیگری را از قبیل وزارت و غیره قبول نماید بنا بر این این پیشنهاد مخالف این اصل بوده و علاوه با مرام دکر اساسی هم مخالفت دارد و همین جهت آقایانی که این پیشنهاد خواهد بود آقای آقا سید یعقوب فرمایشاتی فرمودند که اگر بخوام هر يك از آنها را جواب عرض کنم تمام اعتراضات بشود و کاندیدشان متوجه خواهد شد لهذا از آنها صرف نظر میکنم دلیل کل آقایان برای قبول این پیشنهاد این است که اشخاصی که می خواهند وکیل شوند فقط قصدشان نیل به مقام وزارت است بنده عرض می کنم بر فرض هم که چنین خیالی داشته باشند ضرر بجائی نمی رسد البته بعد از کالت وزارت هم می توان نمود چنانچه الحمد لله دوفتر از آقایان و کلا هم در این کابینه وزیر شده اند در صورتی که بنده می بینم اشخاصی هم که مقام ریاست وزرائی را دارند یا وزارت دارند مایلند وکیل شوند پس معلوم می شود آقایانی که برای احراز مقام و کالت تهریکات می کنند مقصودشان داخل شدن در خدمت ملی است و مخصوصاً از خدمت دولت صرف نظر نمی کنند برای اینکه بخدمات ملی اشتغال جویند چنانچه مادیده ام خیلی از آقایان که همه قسم اسباب وزارت و ریاست وزراء برایشان فراهم بوده و پرو پا کانه ها کرده اند تا وکیل شوند فقط برای اینکه مدتی هم برای ملت خدماتی نمایند

از مجلس خارج شده است وکیل انتخاب نکرده اند و بایستی مدت ها صبر نمود تا حاضر شوند بنا بر این بدلا بلی که گفته شد اساساً مطابق مقتضیات فعلی مملکت بنده با این لایحه موافقت می نمایم و ابتدا مخالفت هم با اصل سی و دوم قانون اساسی ندارم و چون مخالفین برای اظهار مخالفت خودشان اصل سی و دوم را نخواندند بنده که موافقم نمی خواهم مسئله بسکوت بگذرد لهذا ماه را می خوانم

اصل سی و دوم این است چنانچه یکی از وکلای در ادارات دولتی موقتاً مستخدم بشود از عضویت مجلس منصل می شود و مجدداً عضویت او در مجلس موقوف با استعفا از شغل دولتی و انتخاب از طرف ملت خواهد بود

بنا بر این اصل سی و دوم برای این وضع شده که اگر وکیل وزیر شد باید در کرسی و کالت باقی نماند قانونی هم قیل از قانون اساسی نداشته ایم که وکیل را از وزارت یا کار دیگری ممنوع کند تا بتوانیم بگوئیم از آن رو این اصل نوشته شده و این ماده آن ممنوعیت را بر طرف می کند و از برای هم برای مقنین ولو مقنین عادی که مجلس شورای ملی است نیست که نتوانند این قدم را تشکیل کند اگر صلاح بدانند می تواند يك ممنوعیت ایجاد نماید بالاخره بنده چون یکی از موافقین این پیشنهاد هستم مجبور قبل از اینکه از این کرسی نطق یابم بیایم عرض کنم آن ملاحظاتی را که بعضی از آقایان موافقین ذکر کردند که ممکن است در صورت عدم تصویب این لایحه اسباب زحمت از طرف و کلا ایجاد شود بنده هم با آن اظهارات شریک هستم و با این قانون اظهار موافقت می نمایم

**رئیس** - چون آقایان وزراء برای معرفی حاضر شده اند اگر آقایان مقتضی می دانند بقیه مذاکرات را موکول به بعد از معرفی نمایم

**قوام السلطنه** رئیس الوزرا - هیئت دولت را به ترتیبی که تشکیل داده ام بمقام محترم مجلس شورای ملی معرفی می نمایم - آقای سردار سپه

**وزیر جنگ** - آقای حاج معتمد - **السلطنه** وزیر علوم - آقای فهیم الملک وزیر مالیه آقای وحید الملک وزیر پست و تلگراف آقای مستشار السلطنه وزیر عدلیه آقای عمید السلطنه وزیر فواید عامه و وزیر داخله را هم بعد معرفی خواهم کرد و خود بنده فعلاً متصدی وزارت خارجه هستم ( در این موقع در کرسی نطق حاضر شده و اعلامیه ذیل را قرائت نمودند)

در این موقع که بر حسب تمایل مجلس شورای ملی و اتمام آقا بان نمایندگان محترم از طرف اعلیحضرت هایون شاهنشاهی مامور تشکیل دولت شده ام زاید نمی دانم خاطر آقایان نمایندگان محترم را متذکر نمایم که موقبت در رفع مشکلات و اجرای اصلاحات فقط در صورتی مقدور است که موافقت کامل پیش مجلس و دولت موجود باشد خوشبختانه پس از اعتمادی که باین موافقت و معاضدت صمیمانه حاصل نموده ام باردیگر برای قبول مسئولیت حاضر شده و امیدوارم با اتمام این موافقت بتوانم بوظایف مسئولیت عمل نمایم

آقایان نمایندگان محترم مستحضر هستند که پروگرامی را در کابینه سابق خود بمجلس مقدس پیشنهاد کرده بودم مورد تصویب و تصدیق مجلس واقع شد و کابینه سابق نیز با موافقت مجلس همان پروگرام را تعقیب نموده چون در دو کابینه سابق بحران های متوالی مانع از اجرای تمام مواد آن گردید و عملیاتی را که نسبت به بعضی از مواد آن شروع شده بود ناقص و ناتمام ماند لهذا دولت حاضر در نظر دارد همان پروگرام را که در دو نوبت بتصویب مجلس رسیده است تعقیب و تکمیل نماید و پیش از پیش سامی خواهد بود که روابط حسنه را با کلیه دول متعابه محفوظ و برقرار دارد و قبل از هر اقدام بوسیله قوای نیرومند نظام که برای استقرار نظم و امنیت کاملاً قادر است آسایش عموم را در تمام مملکت بمون الله تأمین خواهد نمود و در در اسرع اوقات برای اصلاح ادارات مخصوصاً وزارت مالیه متخصصینی را که اقدام در استخدام آنها نموده بودم و دولت سابق نیز اقدامات سابق را تعقیب کرده بود هر چه زودتر لایحه استخدام آن به مجلس شورای ملی پیشنهاد خواهد شد

بملاوه چون اصلاح امور اقتصادی و حتی الامکان تعدیل موازنه صادرات و واردات مملکتی و هم چنین تهیه وسایل کار برای اشخاص بیکار از اهم مقاصد است دولت حاضر در نظر دارد از بندو شروع بکار شهبه موجبات آن اقدام نماید و نیز تسویه کار نفت شمال که یکی از وسایل بهبودی اقتصادی است در اولین قدم با موافقت مجلس شورای ملی شروع خواهد شد ضمناً خاطر آقایان نمایندگان محترم را متذکر می-ازم که چون عده از جراید متأسفانه از نبودن قانون هیئت منصفه سوء استفاده نموده و رویه اتخاذ کرده اند که بالنتیجه موجب هرج و مرج و تزلزل امنیت است لهذا از برای جلوگیری از تکرار این وضعیت انتظار دارم هر چه زود تر قانون هیئت منصفه بتصویب مجلس شورای ملی رسیده وسایل معاکه مطبوعات مطابق قانون فراهم کرد و در خانه از خداوند مسئلت می کنم با معاونت مجلس شورای ملی و موافقت صمیمانه که از آقایان نمایندگان

محترم احساس نموده ام با اجرای تمام مواد پروگرامی که از تصویب مجلس گذشته است موفقیت حاصل نمایم **رئیس** - آقای سردار معتمد (اجازه)

**سردار معتمد** - خدمات قابل تقدیر آقای سردار سپه وزیر جنگ در این مدت تصدی ایشان در مرکز و اطراف مملکت آشکار و اظهار من شمس است و شرح آن را لازم نمیدانم البته ملت نجیب ایران خدمات آقای وزیر جنگ را با قلم برجسته در صفحات تاریخ این مملکت ثبت خواهند نمود مخصوصاً در بهران اخیر جلوگیری ایشان از بعضی بی نظمی ها و اغتشاشات فراموش شدنی نیست من جمله یکی از مهم ترین اقداماتشان دستگیری و توقیف محمد حسن خان ظفر نظام است که زمامداران سابق این موضوع را بسامحه قائل شده بودند و اگر اجازه فرمایند مختصری از رفتار ظالمانه ظفر نظام را عرض می کنم

**رئیس** - از موضوع خارج است

**سردار معتمد** - در آن موضوع داخل نمی شوم همینقدر عرض می کنم که کلیه اموالی و زارعین بلو کات قزوین از آقای سردار سپه وزیر جنگ تمنی می کنند حالاً که این اقدام را برای آسایش رعایا و زارعین قزوین فرموده اند بوسیله اعمال او در وزارت داخله است و بمراس عارضین رسیدگی نموده و بعضی انتریکات و دسیسه ها توجیه فرمایند و بعد از اینکه معلوم شد عارضین در اظهار شکایت محقند رعایای قزوین مجازات او را از آقای وزیر جنگ خواستارند

**رئیس** - آقای تدین (اجازه)

**تدین** - آقای رئیس الوزرا با اشاره بپروگرام سابق خودشان فرمودند و اظهار داشتند که در این دوره زمامداری هم سعی خواهم کرد موادی که در آن پروگرام نوشته شده است بموقع اجرا گذارده شود و در خطاب جدید خودشان زائد بر مواده گانه که در آن پروگرام اولیه قید شده بود يك موضوعات اساسی دیگری بشود فقط يك قسمت نفت شمال بود و آنهم داخل همان ماده سوم پروگرام است که میگوید اصلاحات اقتصادی بوسیله دایر نمودن منابع ثروت مملکت و ایجاد و تکمیل وسایل ارتباطیه حالا بنده کار ندارم که این مواد در دوره زمامداری سابق ایشان چرا بموقع اجرا بود ولی حالا مخالفت بنده با این پروگرام از حیث نقایس آن است و بعقیده بنده در آن يك مطالب اصولی و اساسی که امروز برای این مملکت فوق العاده لازم است قید نشده در موقعی که این پروگرام چندین جلسه در مجلس مطرح بود بنده بطور اجمال اشاره به نقایس آن نمودم و آقای رئیس الوزرا

هم شفاهاً وعده فرمودند که آن موضوعات تعقیب خواهد شد ولی در این پروگرام امر روزی اشاره به آن موضوعات نشده است این است که بنده آن مواد اساسی را که برای مملکت لازم میدانم و شدت احتیاج مملکت را برای آنها قائم بطوری که هر روز که اجرای آن بتعمیق افتد مضارش فوق العاده بین و آشکار خواهد بود بمرض آقایان میرسانم

اول آن مواد تأسیس انجمن های ایالتی و ولایتی است اگر مملکت مشروطه است (البته که مشروطه است) پس چرا باید شبیه به شیر بی دم وی سر بی اشکم باشد حکومت ملی و حکومت مشروطه لوازم دارد و اگر آن لوازم موجود نباشد مشروطیت و حکومت ملی ناقص است و سبیل اولیه برای تعقیب حکومت ملی انجمن ایالتی و ولایتی و بلدی است از آنجا حکومت ملی شروع می شود مردم راجع بعقود و وظایف و اوضاع معنی خودشان مطابق قانونی که از مجلس گذشته بحث نموده و رفع نقایس خودشان را بنمایند در نتیجه انجمن های ایالتی و ولایتی و بلدی مجلس شورای ملی که مرکز نقل افکار است ایجاد میشود اگر چنانچه این انجمن ها باشند البته تصدیق خواهد شد فرمود که سبب در انتخابات ندهد و اگر بشود خیلی جزئی خواهد بود و نخواهند توانست انواع و اقسام انتریکات بکنند برای اینکه انتخاب شوند اختلافاتی که از حیث عادات و اخلاق و حالت روحیه در ملت ایران حکم فرما است و تصدیق هم می فرمایند که از حیث زبان و عادات چقدر اختلاف دارند طبیعی است که در اسرع اوقات لزوم تأسیس انجمن های ایالتی و ولایتی را ایجاد بکنند اگر انجمن های ایالتی و ولایتی بود دیگر لازم نبود قانونی که در مجلس مطرح میشود این همه بحث شود

برای اینکه اطلاعات معنی از طرف انجمن های ایالتی و ولایتی واد و میشد و قوانین سریمماً از مجلس می گذشت بملاوه این يك حق مشروعی است که قانون اساسی بملت ایران داده است بنده می خواهم بدانم علت تأخیر اجرای آن چیست؟ چرا این حق بملت نرسید؟ حالا بدون اینکه وارد حال و خصوصیات آن شوم وبدون اینکه بگوئیم مقصود از تعویق تأسیس این مؤسسات ملی چیست عرض می کنم خوب بود این قسمت را آقای رئیس الوزرا در جزو پروگرام اساسی خود قید نموده و بملاوه بموقع عمل می گذاشتند از انجمن های ایالتی و ولایتی که بگذرد انجمن بلدی است در کجای دنیا که دارای حکومت مشروطه و ملی است دیده شده است که برای معارج بلدی از مردم مالیات بگیرند لیکن بلدی آنها مطابق اصول قانون نباشد در تمام ایران يك بلدی قانونی نیست



را ندارند بنده گمان می کنم خوب باشد مذاکرات ایشان بدون جواب بماند زیرا بنده تصور می کردم بعد از این مدت بجران طولانی که کابینه برای معرفی به مجلس می آید در یک چنین موقع خطرناک وقتی اظهار می شود پرگرام همان پرگرامی است که در مرتبه به مجلس آمده و بتمام مواد آن رای داده شده و هر کس موافق یا مخالف بوده در آن موقع مطلب را طرح کرده و جواب شنیده در همچو موقع نباید مذاکراتی که صرف اعتراض باشد بشود خصوصاً آنکه آن اعتراضات نسبت به قسمت هائی باشد که عجزاً قبل از اینها می توان یک چیز های دیگری را مقدم داشت و تصور می کنم مناسب نباشد بنده گمان می کردم و انتظار داشتم در این موقعی که رئیس دولت با اکثریت مجلس انتخاب شد و شاید کابینه خود را معرفی کند همه ما با اتفاق چه مخالف چه موافق خطاب باوی بکنیم و از او بخواهیم باین بد بخی های که سرتاسر مملکت را گرفته خاتمه دهد و باو وعده بدهیم که ما با تمام قوای خودمان کمک خواهیم کرد تا اینکه این نتیجه مطلوبه حاصل شود حتی اکثریت نظریاتی هم باشد که اهمیت داشته باشد ممکن است برای موقع دیگری گذاشت و همه این کمک و مساعدت را برای خیر عموم بکنیم و بدولت اجازه بدهیم یک فکری برای اعاده امنیت بکنند تلگرافاتی که در این مجلس و در مجالس خصوصی خوانده و مذاکره می شد و صاحبان آنها وعده تشکیل کابینه داده می شد و حق هم همین بود ولی حالا که کابینه تشکیل شده وظیفه ما است و مقدم بر همه چیز این مطلب است که این اقدامات راهم از موافق و مخالف از دولت بخواهیم تا نتیجه حاصل شود و نسبت به قسمت هائی که مذاکره شد و اغلب آنها هم صحیح بود بنده موافق و اگر قرار شد در جلسه آتی در این موضوع صحبت شود عقاید خود را عرض خواهم کرد

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

**حاج شیخ اسدالله** - همان قسمی که حضرت والا فرمودند در این موقع که هیئت دولت برای معرفی به مجلس آمده است آقایان باید آنچه را که ملت آرزو مند است از دولت بخواهند

امروز ملت امنیت می خواهند آسایش می خواهد وسایل ارتزاق می خواهد اینها هم یک چیزهائی بود که در پرگرام نوشته شده بود البته انجمن ایالتی باید تأسیس شود کسی متکبر نیست ولی در صورتی که ملت امنیت داشته باشد فرضاً در صفحه من بخواهند انجمن ولایتی تشکیل بدهند امنیت که نسبت کی باید تشکیل بدهد باین ترتیبات که هست بطور اعضا انجمن

ایالتی و ولایتی را انتخاب کنند ؟ لهذا با این وضعی که امروز هست بنده از آقایان تقاضا می کنم همانطور که حضرت والا شاهزاده سلیمان میرزا فرمودند منتظر عملیات باشند اگر کابینه خوب کار کرد تحسین و اگر بد کار کرد مخالفت بفرمایند ما هم که رأی اعتماد داده ایم منتظر عملیات هستیم و اولین قدمی که دولت باید بردارد قدمهای بزرگ برای امنیت برای آسایش و رفاهیت مردم است که از هر چه مقدم تر است اگر مملکت امنیت نداشته باشد مردم هیچ ندانند تجارت ندارند نان ندارند و فقر تمام مملکت را می گیرد همه معایب از نا امنی بروزی کند

ولی اگر امنیت باشد در تحت لوای امنیت و آسایش تمام وسایل ترقی را ملت می تواند برای خودش فراهم کند پس بزرگترین قسم این است که آقایان از دولت این دو سه مطلب اساسی را بخواهند و امیدوارم آقایان مساعدت کنند و دولت هم موافق شود این چند مطلب کلی را که امنیت و آسایش و وسایل ارتزاق باشد برای مردم تهیه کند که مردم وسیله کسب و رزق بر ایشان فراهم شود بنده این دو کلمه را می خواستم عرض کنم و تصور می کنم آقای تدین هم نظر دیگری نداشته و مقصودشان تذکر بود

تقدیر بنده خودم توضیح خواهم داد اجازه بدهیم یک فکری برای اعاده امنیت بکنند تلگرافاتی که در این مجلس و در مجالس خصوصی خوانده و مذاکره می شد و صاحبان آنها وعده تشکیل کابینه داده می شد و حق هم همین بود ولی حالا که کابینه تشکیل شده وظیفه ما است و مقدم بر همه چیز این مطلب است که این اقدامات راهم از موافق و مخالف از دولت بخواهیم تا نتیجه حاصل شود و نسبت به قسمت هائی که مذاکره شد و اغلب آنها هم صحیح بود بنده موافق و اگر قرار شد در جلسه آتی در این موضوع صحبت شود عقاید خود را عرض خواهم کرد

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

**ملك الشعراء** - بنده هم تقریباً نظرم این بود که این مسئله به جلسه آتی معمول شود تا با بهتر و کامل تر بشود در آن بحث کرد اما چون حالا دوتنر ناطق محترم در اصل مطلب داخل شده صحبت کردند باین است بنده با آنکه لازم میدانم در اطراف آن صحبت مفصل بشود الان هم بطور مختصر نظریات خود را عرض می کنم و به آقایان مخالفین که رأی اعتماد بکابینه نداده اند تذکر می دهم که مقصودشان این نباید باشد که از روز اول بین دولت هنوز داخل در عملیات نشده بخواهند یک مذاکراتی بکنند که آن مذاکرات شاید در خارج باعث ایجاد نظریاتی بشود که بعد لازم بدانند از آن نظریات دفاع کنند اگر چه بنده عقیده دارم که این نظرها آقایان مخالفین ندارند و یقین دارم آقای تدین هم که خودشان توضیح خواهند داد نظرشان در این قضیه این نیست البته ما هم که رأی اعتماد داده ایم و هم آقایان در دادن رأی متوقف مانده اند نظریاتمان است که دولت داخل يك سلسله عملیاتی بشود که

اگر آن عملیات موافق با نظریات آقایان بود و خوب بود آن آقایان هم عملیات اجرائیات کمک بکنند و اگر آن عملیات موافق با سلسله شان نبود می توانند در هر موقع مخالفت بنمایند ولی امروزه وضع و موقع مملکت ما باندازه خطرناک و هولناک است که ما نمی توانیم مثل موارد عادی راجع به پرگرام و کابینه رفتار کنیم. البته توقع فوق العاده میم است آقای تدین در مواد پرگرام تقریباً طوری اشکال فرمودند مثل اینکه يك قضایا و اوقافی بوده که می بایستی نوشته شود نوشته نشده در صورتی که این پرگرام دو مرتبه در مجلس تصویب شده و بالاخره بنده و سایر آقایان شاید بعد از چهارده سال تجربه تصدیق کرده باشیم و یقین تصدیق کرده ایم که حقیقت در نوشتن نیست در عمل است ممکن است دولت يك نکاتی را که بنده و ایشان در نظر داریم برای اینکه از پیرامون الفاظ و از اطراف نوشتجات تجاوز کنند نویسد ولی در موقع عمل بجا بیآورد و بالاخره نظارت در اجرای آن عملیات و پیش آمدن يك افکار جدید و پیشنهاد کردن آنها وظیفه مجلس هم است و بهمان اندازه که دولت در پرگرام خود آورده است باید از او ممنون باشیم و اگر يك عملیات دیگری هم در نظر داریم پیشنهاد بدولت بکنیم و دولت را با اجرای آن وادار کنیم خاصه

رئیس - دولتی مثل آقای قوام - السلطنه که بشهادت تمام رفقای پارلمانی بنده ایشان تقریباً تمام ساعات کارشان را در مجلس می گذرانند و این حال می شود مطمئن بود که اگر بعضی مسائلی در اطراف الفاظ یا نوشتجات نیامده است از نقطه نظر سهو نبوده است و از این نقطه نظر بوده است که تا آن حدی که نوشته شده انجام نمایند و این قدمهای کافی است که باید برداشته شود ایشان نیز شرحی در اصلاحات داخلی و تأسیس انجمن های ایالتی و ولایتی فرمودند البته اینها اساسی است و در جزو پیشنهاد عده نمایندگان هم بوده است و در این مجلس هم مذاکره شد و حتی قانون انجمن بلدی هم از طرف آقای مشیرالدوله به مجلس آمده و الان در کمیسیون داخله است و البته تجدید نظر در قوانین انجمن های ایالتی و ولایتی هم باید به کمک خود آقای تدین و سایر رفقای اکثریت و اقلیت و ببطرف طرح شود و از دولت خواهش کنند تهیه کند و بکمیسیون داخله بفرستند ولی با همه اینها و تصدیق باین که این قضایا را دولت در نظر دارد و خواهد داشت همانطور که آقایان فرمودند

باید وضعیات خطیر تراهمیت بدهم اگر چنانچه یکسال معارف ترویج یفتد شاید بالاخره موفق شدن بیک نتیجه مشتمع عملی بعد از ده سال یکسال بتاخر نیفتد و پس از بازده سال نتیجه گرفته شود ولی باید تصدیق بفرمایید که اگر ما بخواهیم در این قضایا دولت را در قدم اول فرار بدهم آنوقت باید مسئله آذربایجان و سایر مسائل دیگر که مربوط می شود بمسائل قونوی و امنیت و دفاع از اشرار آن را کنار بگذاریم در صورتی که امروز باید در قدم اول دولت را تشویق کنیم که اولین عایدات را بسرباز و قشونی دهم ایجاد ثروت نماید که در حال حاضر وطن ما را نجات بدهند و برادران و خواهران در تحت مهلکه و دسایس واقع شده اند نجات بدهد و در دومین مرحله البته صرف معارف و سایر قضایای حیاتی خواهد شد مقصود این است که ما از دولت عمل می خواهیم و نباید تصور کرد که اگر رای اعتماد ندادیم ملزم باشیم هنوز دولت که قدم اول را برنداشته او را در تحت فشار و اعتراضات قرار بدهیم بلکه بر عکس باید همه ما هم متفق و متحد شویم و يك دولت جوان عملی را که فعلاً به مجلس آمده و معرفی شده کمک نمائیم تا بجات مملکت و رفع دسایس سیاسی که در اطراف مملکت بدبختانه عرض وجود کرده موفق بشود بعد از آنکه بجات مملکت و رفع مخاطرات فعلی مملکت موفق شد آنوقت ممکن است از نظریات آقای تدین که عین نظریات بنده و تمام رفقا است موافقت کرد و دولت را بسایر قضایا تشویق کرد

ولی بعقیده بنده اول چیزی که باید بخواهیم ایجاد يك فعالیت روح قوی در مملکت است که دولت و مجلس که تنها مرکز مسئول مملکت هستند قوی بشوند و خودشان را جلوی خارجه محافظت کنند و بالاخره شعاع وهاله او تمام مملکت بگیرد و رفع این هرج و مرج را بدو اجتهاد را که همه چیز جز به تشکیلات اصول آزادی شبیه هستند بنمایند و از آزادی در سایه عظمت و قدرت دولت حسن استفاده بکنیم این عقیده بنده است و گمان می کنم سایر آقایان چه موافق چه متوقف چه مخالف در این قضایا شبهه نداشته باشند امروز نه عظمتی برای دولت و نه برای مجلس خواهد بود اگر ما به عمل و قدرت معتقد باشیم آرزو را حقیقتاً می شود نوشت و در هر پیشنهادی می شود بهتر برجسته تر مرام هارا جاداد.

ولی وقتی که صمیمیت متعانه نباشد مثل خیلی از مرام های با کبر و

درخانه ها در جزو کتابهای ما ندوم مقصود می شود. پس ما از دولت هیچ نمی خواهیم جز صمیمیت و فعالیت و تولید يك عظمت و قدرت مرکزی که از طرفی می تواند بدسایسی که ما را احاطه کرده است خاتمه بدهد و از طرفی بتواند هرج و مرجی که می رود خدای نکرده باعث اختلال در مملکت ما بشود جلوگیری کند و آزادی حقیقی و آزادی ادبی و اجتماعات نافه را در مملکت ایجاد کند.

البته در عین این احوال ما هم هستیم دولت هم هست این افکار هست و راجع بانجمن های ایالتی و ولایتی و راجع بتوسعه معارف هم البته بدولت پیشنهاد می کنم و امیدوارم با اتفاق تمام آقایان این قضایا قدم بقدم اصلاح شود و این يك سالی که از عمر مجلس یاقی مانده بقدر دو سال سه سال چهار سال کار کنیم که از روزی که ما می رویم و نماینده های دیگر می نشینند يك سابقه روشن برای آنها تهیه کرده باشیم و يك جاده هائی کوییده شده باشد تا بعد بتوانیم بحر دو سال خودمان افتخار کنیم.

رئیس - آقای تدین (اجازه)

تقدیر بنده نمی خواستم بطور تفصیل در مواد پرگرام دولت وارد شوم و عجزاً تا هم وارد نمی شوم و اگر مجلس رای داد تفصیل مطرح شود وارد خواهم شد.

ولی از مذاکراتی که آقایان کردند عرایض بنده را طوری جلوه دادند که بنده موافق با باین مخالف با امنیت و چه وجه هستیم بنده جواباً عرض می کنم بهیچوجه من الوجوه موافق بجران نبوده و نیست وجود بجران در مملکت ولو بقدر ده دقیقه باشد برای امنیت و آسایش ملت و سایر قضایای اساسی مضر است بنده از خود آقایان تصدیق می طلبم همه میدانند این مدتی که بنده در خدمت آقایان بودم هیچ وقت راجع بجران نه حرف زده ام و نه قدمی برداشته ام و نه در این زمینه ها موافق بوده ام بنابراین اینکه آقای نصرت الدوله می گویند بعد از چندنی طول بجران تازه يك دولتی تشکیل شد و بنده عقایدی را که دارم نباید عرض کنم برای اینکه ممکن است تولید بجران شود تصور می کنم این طور نباشد و اینکه از امنیت مذاکره می فرمایند مگر بنده مخالف امنیت هستم. بنده منتهای آرزویم این است که کمال امنیت جانی و مالی و شرعی و عرض و ناموسی برای کلیه سکنه مملکت ایران حاصل شود و تنها من معتقد نیستم که دولت فقط جلوگیری از چهار نفر دزد و غارتگر بکند بلکه معتقد هستم در عین اینکه دولت تأمین جانی میدهد

تأمین مالی و تأمین حقوقی هم بدهد بعضی از نمایندگان همه اینطور هستند.

تقدیر بنده - نباشد اثبات شئی نفی ما عدا نمی کند آقای نصرت الدوله اظهار کردند که در این موقع عرایض من غیر متناسب بود من نسبت باین کلمه اعتراض می کنم بنده نسبت بقوم بد مصالح مملکت هلاک مندم هستم و مسئولیت تمین کابینه را قبول نکردم و اکثریت مجلس مسئولیت تعیین هیئت دولت را قبول کرده است و فقط اتکاء و پشتیبانی هیئت دولت حاضر است اینکه شما می فرمائید عرایض بنده غیر مناسب است معنی آن این است که بنده آزادی عقیده نداشته باشم و حرف خودم را نزنم بنده عرایض خود را با کمال آزادی عرض می کنم شما هم با منطبق جواب دهید نه اینکه بفرمائید غیر مناسب است بنده غیر مناسب را تفهیم یعنی چه ؟ بنده عرض کردم پرگرام تقاضی دارد ولی تکفتم فلان مواد را مقدم بداریم که گفته می شود امروز باید قشون کشی کنیم امنیت برقرار کنیم و چه وجه بکنیم بنده اعتراض این است که چرا موضوع باین مبهمی اصلاً مطرح نظر نشده است و عرض کردم در پرگرام مبیایست دستور عملی اصول مهمه که لازم است قید شود در باب تقدم بعضی بر بعضی البته بسته بنظر دولت است نه اینکه بهیچوجه مسائل مهمه در پرگرام محل توجه قرار داده نشود و اینکه آقایان می فرمایند آنچه ملت می خواهد آن را باید تأمین کرد بنده هم همین عقیده را دارم و از فردا بیمه حکمیت این قضیه با افکار عمومی خواهد بود اگر مردم هلازه بر امنیت انجمن بلدی و ولایتی را نخواهند حق باشماست علاوه بر این جزو قانون اساسی است و باید حتماً انجمن های ایالتی و ولایتی بلدی در مملکت باشد و بنابراین افکار عمومی در این مسئله حکمیت خواهد کرد اما فرمودید امروز نمی شود در محلات کمره کلیایکان انجمن تشکیل داد این مطلب صحیح است بنده عرض کردم در زمان سابق چرا تشکیل ندادند ؟ آنوقت که قتل و غارت در خود تهران چرا تشکیل نمی شود در تهران که قتل و غارت نیست پس حالا که دولت تشکیل شده و العبدالله بجران خانه یافته بنده هم در عقاید خود آزادم و رأی اکثریت مجلس را قاطع و نافذ می دانم و نظر سویی به آقایان اکثریت و اقلیت ندارم و اگر عرایضی داشته باشم بدون هیچ کتابه و اشاره عرض می کنم بنا بر این خواهش می کنم نسبت غیر متناسب به عرایض بنده داده نشود

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا (اجازه)

محمد هاشم میرزا - عرایض بنده

گفته شد. رئیس - آقای سلطان العلماء (اجازه)

سلطان العلماء - يك اندازه از عرایض بنده در بیاناتی که آقای ملك الشعراء و سایر آقایان فرمودند گفته شد ولی لازم است مختصراً عرض کنم البته خاطر مبارک آقایان مستحضرات در دوره اول کابینه صحبت شد در مسئله معارف و غیره هم بقدر کفایت مذاکره شد و باندازه که باید چه در ابتدای کار وجه در کابینه آقای مشیرالدوله و چه در وقت مذاکره بوجه می اعتباری آقایان صحبت کردند بنده هم اگر دانشمند نیستم دانشمند زاده هستم بنده هم میل به ترقی و تعالی مملکت دارم.

خانه از برای بندویران است - خواجه در بند نقش ایوان است - البته تلکرافات ولایات خصوصاً راپورت های این دوروز بهمع آقایان رسیده ولایتها مشوش طرقت و شوارع مسدود مدرس این طور نیست.

سلطان العلماء - بعضی از ولایات مشوش است به از مدتی که امروز کابینه برای معرفی آمده است و ما امیدواریم که خاتمه باوضاع گذشته بدهد تمام ما باید متعدد بشویم قیام کنیم و برای مملکت خدمت کنیم من هیچ نظر سویی نسبت به رفقای اقلیت و اکثریت خود ندارم بلکه در يك مملکتی هم که اقلیت نیست موافق و مخالف باید ایجاد شود که مطالب تنفیذ و حال و تصفیه بشود بنابراین همه ما باید اهتمام داشته باشیم وساعی و جاهد باشیم از این که این پرگرام دولت بوق اجرا گذاشته شود و الا بنده مرامها و پرگرام های مشتمع با الفاظ خوب در دو دوره که در مجلس و کیل بودم دیده ام ولی کمتر عمل دیده ام و امیدوارم حالا بقدمی از مرحله حرف به مرحله عمل گذاشته شود و قسمتی که آقای تدین فرمودند البته می دانند از دولتی که تازه رزی کار آمده توقع عمل از او نباید کرد يك مهلتی و يك زمانی لازم دارد آنوقت اگر بآرزو و اعمال هیئت متعده یا منفرد یا اقلیت رفتار نکرد باید آن دولت مورد حمله و تنقید واقع شود و الا امروز اول روزی است که همیشه محترم دولت آمده است و علاوه بر این پرگرام در دفته اول کابینه آقای قوام السلطنه به مجلس آمده آقای مشیرالدوله هم همین پرگرام را قبول کرده و دومرتبه در مجلس رای داده شده و تصویب شد این است عرایض بنده و دیگر عرضی ندارم.

رئیس - آقای مدرس (اجازه)

مدرس - بنده عرضم این است که اگر صلاح می دانند باین مذاکرات خانه دهند.

(مجلس دوساعت و نیم از شب گذشته ختم شد) (مؤتمن الملک) جلسه ۱۵۷

صورت مشروح مجلس یوم ۲ شنبه سیام جوزا ۱۳۰۱ مطابق بیست و سوم شوال ۱۳۴۰

مجلس ۲ ساعت قبل از ظهر بر ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید (صورت مجلس صبح یوم شنبه بیست و هفتم جوزا آقای امیر ناصر فرات نمودند) رئیس - آقای عماد السلطنه خراسانی (اجازه)

عماد السلطنه - راجع بر خصی آقای سردار جنگ در جلسه گذشته رأی گرفته ورد شد و در صورت مجلس ذکر از آن نشده است (جمعی اظهار داشتند خیر در نشد) رئیس - در جلسه صبح شنبه بنده حاضر نه بودم خوب است آقای مقبر توضیح بدهند که چه شده است ؟

حاج میرزا مرضی - در جلسه صبح شنبه پس از اینکه راپورت خوانده شد حضرت و الا شاهزاده سلیمان میرزا برای مخالفت اجازه خواستند بعد از آن آقای مدرس اظهار فرمودند رای میگیریم اغلب آقایان ملتفت نشدند در چه خصوص رای گرفته می شود این بود که پنج شش نفر قیام نمودند بعد فرمودند موقع رای گرفتن نیست و باید مذاکره شود باین واسطه بنده تقاضا کردم راپورت به کمیسیون بر گردد که مجدداً به مجلس تقدیم دارم

رئیس - آقای محمد هاشم میرزا (اجازه)

محمد هاشم میرزا - صورت مجلس البته صورت مختصر است ولی باید ایجاد و اطناب يك طور نوشته شود آقای فهمی - الملک در جلسه گذشته فرمودند که گرفتن این مالیات سابقه داشته و سابقه امی گرفته اند این مسئله نوشته شده ولی جواب هائی که ما دادیم و گفتیم این مالیات نه در دوره استبداد و نه در دوره مشروطه سابقه نداشته و چنین مالیاتی گرفته نمی شد یعنی گرفتن این مالیات از تصویب مجلس نگذشته است این مسئله نوشته نشده البته باید جواب مخالفین هم در مقابل فرمایند موافقین نوشته شود و اگر جواب های مانوشته نشود معلوم می شود که ما در مقابل جوابی نداشته ایم خوب است این مسئله اصلاح شود.

رئیس - اصلاح میشود نسبت باین صورت مجلس دیگر ایرادی نیست (اظهاری نشد)